

МІНІСТЕРСТВО
З ПИТАНЬ РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО
ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

ЗМІСТ

1. Резюме.....	2
2. Порушення прав на тимчасово окупованій території України.....	3-25
2.1. Переслідування жителів тимчасово окупованої території України, незаконне обмеження волі.....	3-6
2.2. Злочинне розпорядження власністю українських громадян.....	7-8
2.3. Мілітаризація освітнього та культурного процесів.....	9-12
2.4. Проведення незаконного виборчого процесу.....	13-14
2.5. Порушення права на свободу думки, совісті та релігії.....	15-16
2.6. Злочини проти журналістів.....	17
2.7. Жорстоке, нелюдське й таке, що принижує гідність, поводження.....	18
2.8. Злочини проти дітей.....	19
2.9. Мобілізація до лав збройних сил рф.....	20
2.10. Незаконне судочинство та переміщення засуджених громадян...	21-22
2.11. Інше.....	23-25
3. Завдання ударів, в тому числі невибіркових, у результаті яких можна очікувати надмірну кількість жертв серед мирного населення.....	26-35

1. Резюме

З 2014 до 2024 року, від початку міжнародного збройного конфлікту між росією та Україною, на тимчасово окупованих російською федерацією територіях України (далі – ТОТ) спостерігаються грубі порушення норм міжнародного гуманітарного права (далі – МГП) та міжнародного права прав людини (далі – МППЛ).

Так, були зафіксовані порушення звичаєвих та конвенційних норм МГП і норм МППЛ, зокрема Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Міжнародного пакту про громадянські і політичні права.

В частині положень МГП окупанти систематично порушували принцип розрізнення та заборони використання живих щитів, вдавалися до незаконного призову місцевого цивільного населення до окупаційних військ. Систематичними також були порушення безпеки й правопорядку, відбувалися незаконні переміщення населення, примусова паспортизація та політична агітація.

В частині положень МППЛ окупаційна влада рф і контрольовані нею окупаційні адміністрації вдавалися до практики насильницьких зникнень, катувань, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання, систематично порушували право на свободу й особисту недоторканність, позбавлення волі. Відбувалися систематичні порушення прав на свободу думки, совісті та релігії, свободу вираження поглядів. До того ж окупанти своїми діями порушували права дітей шляхом мілітаризації освіти.

У цих узагальнених матеріалах розглядаються зібрані на основі відкритих джерел інформації та звітів національних громадських організацій, державних органів випадки порушення норм МГП і МППЛ окупаційною владою рф на ТОТ України, зафіксовані у березні 2024 року.

2. Порушення прав на тимчасово окупованій території України

2.1. Переслідування жителів тимчасово окупованої території України, незаконне обмеження волі

Окупаційною владою чиняться дії, які порушують норми Міжнародної конвенції «Про захист усіх осіб від насильницьких зникнень», ратифіковану Верховною Радою України від 17 червня 2015 року, а також Резолюцію 47/33 Генеральної Асамблеї ООН від 18 грудня 1992 року «Декларація про захист усіх осіб від насильницького зникнення».

Проведення так званих рейдів, які окупанти проводять з метою виявлення проукраїнського підпілля і тих, хто негативно ставиться до окупації, суперечать статті 45 Додатку (Положення про закони і звичаї війни на суходолі) до IV Конвенції про закони і звичаї війни 1907 року, якою передбачено заборону примушування жителів окупованої території присягати на вірність державі-супротивнику, і статтю 25 Загальної декларації прав людини, прийнятої та проголошеної резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року.

Так з офіційних джерел стало відомо, що було розглянуто кримінальну справу стосовно джанкойця Євгена Шведа, викраденого у червні 2023 року і через місяць виявленого у СІЗО-1 Сімферополя у зв'язку зі звинуваченнями за двома епізодами статті «Реабілітація нацизму». Його визнано винним і призначено покарання у вигляді 2,5 років позбавлення волі із заборонаю на адміністрування сайтів строком на 4 роки.

Звинувачення стосувалися публічних висловлювань Євгена Шведа щодо святкування 9 травня. У своєму телеграм-каналі він висловив думку, що

«9 травня – мерзенне, ублюдочне, збочене до глибини своєї суті псевдосвято, яке викликає у мене жах із самого дитинства». Йому інкримінували розповсюдження свідомо неправдивих відомостей про діяльність СРСР у роки Другої світової війни, а також поширення відомостей про дні військової слави, що виражають явну неповагу до суспільства.

Після затримання Євген Швед визнав свою провину і як доказ оформив добровільний внесок у фонд підтримки «СВО». За це йому пообіцяли умовний термін покарання. Судовий процес пройшов у два засідання в

особливому порядку без дослідження доказів під головуванням судді Наталії Кулінської.¹

Крім того, «Верховним судом Криму» вирішено не поновлювати розслідування щодо викрадення у 2014 році кримського активіста Тимура Шаймарданова, активіста громадської ініціативи «Український народний дім», який у березні 2014 року брав участь у наданні гуманітарної допомоги українським військовим у Криму.²

Російський суд відмовив у задоволенні скарги захисту на ухвалу про продовження терміну взяття під варту громадянки України Леніє Умерової, яку рф звинувачує у шпигунстві. За словами юриста, Умеровій дуже важко, вона переживає за батька в Криму, який страждає від онкологічного захворювання.³

Незаконні обшуки та затримання.

Вранці 29 лютого у Старому Криму та селі Журавки російські силовики провели обшуки у будинках чотирьох кримських татар. Згідно з повідомленням, обшуки відбулися в будинках Ленура Якубова, Ізета Сайфулліна, Ідріса Юрдамова та Шевкета Кіямова. Також обшуки провели у мечеті міста Старий Крим. При цьому наголошується, що Ізет Сайфуллін – імам незалежної мусульманської громади «Ескі К'ирим», а Ідріс Юрдамов є головою цієї громади.

За підсумками обшуків повідомляється про затримання Ленура Якубова та Ізета Сайфулліна, яких силовики рф відвезли до будівлі відділу МВС рф у селищі Кіровське. Біля будівлі зібрався натовп, який чекав на затриманих. З чим були пов'язані обшуки та затримання наразі не повідомляється. Російські силовики цю ситуацію не коментують. Адвоката Еміля Курбедінова не пропускали до відділу російської поліції до затриманих. Згодом Ізета Сайфулліна відпустили з відділу поліції. На нього було складено адміністративний протокол за «незаконну місіонерську діяльність».

Матеріали адміністративної справи активіста та підприємця Ленура Якубова, затриманого російськими силовиками під час проведених обшуків у Криму, передали до так званого Кіровського районного суду. Співробітники Центру протидії екстремізму склали на нього протокол за ст. 20.3 КпАП рф

¹ <http://surl.li/rcnrm>

² <http://surl.li/rcnrm>

³ <http://surl.li/rcnrm>

(«Пропаганда чи публічне демонстрування атрибутики, чи символіки екстремістських організацій») та заарештували строком на 14 діб.⁴

Нумізмата Івана Горбашова заарештували за спробу продати три колекційні монети з написами «Слава Україні». За даними джерела під назвою «Трибунал. Кримський епізод», співробітники Центру протидії екстремізму знайшли це оголошення в розділі «Колекціонування монет» на сайті «Авіто». Суддя «Київського районного суду міста Сімферополя» Валентина Каминіна у своєму рішенні зазначила, що це гасло УПА, яке визнано екстремістським. Тому автору оголошення, кримчанину Івану Горбашову призначили покарання у вигляді 5 діб арешту.⁵

Засуджений до 12 років позбавлення волі фігурант справи кримських мусульман Рустем Мурасов повідомив, що його етапують у місто Володимир. Як зазначається, етап розпочався 17 лютого. Мурасов виїхав із СІЗО Новочеркаська з трьома іншими фігурантами справи.

«У Пермі нас поділили. Мене направили на тимчасове утримання у ВЧ-29, а інших безпосередньо до СІЗО Пермі. Як я зрозумів, нас усіх везуть до Володимира. Здоров'я в нормі, загалом все добре», – зазначив чоловік.⁶

В окупованому Криму 5 березня відбулася хвиля масових обшуків у будинках кримських татар. У Бахчисараї слідчі дії пройшли в активістів «Кримської солідарності», а у Джанкойському районі – у релігійних діячів. Загалом обшуки відбулися у будинках 10 кримських татар: Рустема Османова, Азіза Азізова, Мемета Люманова, Мустафи Абдураманова, колишнього імама Ремзі Куртнезірова, імама Ваїта Мустафаєва, Алі Мамотова, Арсена Кашки, Енвера Халілаєва, Нарімана Аметова.

У будинку Мустафаєва обшук згодом закінчився. На момент його проведення вдома перебували троє дітей 4 років (двійнята) та 6 місяців. ФСБ вилучила в імама паспорт, військовий квиток і телефон. Також завершилися обшуки у Лобановому Джанкойського району. Співробітники ФСБ затримали колишнього імама Ремзі Куртнезірова та Енвера Халілаєва. У Куртнезірова безстрокова інвалідність 2 групи, йому викликали швидку допомогу. Крім того, завершилися слідчі дії у будинку Арсена Кашки. На той час вдома перебували п'ятеро неповнолітніх дітей і його вагітна дружина. Також ФСБ забрала після обшуків Рустема Османова, Нарімана Аметова та Мустафу Абдураманова.⁷

⁴ <http://surl.li/rcnqe>

⁵ https://t.me/tribunal_crimean/104

⁶ <http://surl.li/rexpj>

⁷ <http://surl.li/rieen>

Колишньому імаму мечеті в Лобановому Ремзі Куртнезирову суд призначив домашній арешт до 4 травня, як й іншим мешканцям Бахчисараю і Джанкою, яких затримали 5 березня і відправили до СІЗО.⁸

Кримськотатарських активістів та цивільних журналістів Мемета Люманова, Азіза Азізова, Рустема Османова та Мустафу Абдураманова суд також відправив до СІЗО № 2 до 4 травня 2024 року. Вранці 5 березня в них пройшли обшуки.

Усі заарештовані – жителі Бахчисараю. Їх звинуватили в участі у роботі ісламської політичної партії «Хізб ут-Тахрір», яка заборонена на території рф як терористична, але вільно діє в багатьох країнах світу. Усіх чотирьох активістів раніше притягали до адміністративної відповідальності за підтримку заарештованих співвітчизників на судах. За словами адвоката Едема Семедляєва, усі четверо заарештованих із рішенням суду не згодні й оскаржуватимуть його відповідно до законодавства.⁹

Російські силовики затримали мешканця Севастополя за підозрою у підготовці до «теракту». Журналіст проросійського каналу стверджує, що було затримано 29-річного чоловіка, який 11 березня нібито встановив вибуховий пристрій на газовій трубі біля під'їзду одного з будинків на Козачій вулиці. За його планом, вибухова хвиля мала дійти до квартири, у якій жив російський військовослужбовець. Проти затриманого порушили кримінальну справу за статтею «Замах на терористичний акт». Йому загрожує до 20 років в'язниці.¹⁰

28 березня 2024 року співробітники ФСБ рф також затримали 66-річного мешканця селища Рикове Біяла Абдурахманова. Чоловікові інкримінують участь у незаконному збройному формуванні, а саме причетність до діяльності кримськотатарського добровольчого батальйону ім. Номана Челебіджіхана, звинувачуючи у блокаді Криму, виступах проти анексії півострова. Загарбники погрожують йому позбавленням волі на строк від 8 до 15 років.

⁸ <http://surl.li/riequ>

⁹ <https://t.me/cremeasmersh/454>

¹⁰ <https://t.me/c/1498365867/10068>

2.2. Злочинне розпорядження власністю українських громадян

Слідчими підрозділами ГУНП в Донецькій області розпочато 80 кримінальних проваджень майнової спрямованості, а саме за ст. 185 КК України (крадіжка) – 26, ст. 289 КК України (незаконне заволодіння транспортними засобами) – 31, ст. 190 КК України (шахрайство) – 22. Досудове розслідування триває.

Як стало відомо, керченські волонтери модернізують автомобілі для потреб «СВО», змінюючи в них майже всі елементи. Машини повинні бути готові до бездоріжжя, долати ями та дрібні водойми. Усі модифікації виробляються практично вручну. У майстернях добровольці виготовляють «мортирки» для автоматів, друкують на 3Д-принтерах хвостовики та кріплення для дронів. Наразі майстри чекають на постачання запчастин для системи радіоелектронної боротьби. Цим приладом будуть оснащувати укриття та машини, що переміщуються за позиціями.¹¹

Також за інформацією, отриманою від структурних підрозділів з питань соціального захисту населення райдержадміністрацій Запорізької області, стало відомо, що на тимчасово окупованих територіях мають місце випадки незаконного заволодіння майном населення, у тому числі нерухомим.

Після проведення ротації російські військові продовжують розселятися у квартири та приватні будинки місцевих жителів міста Енергодар, які виїхали до більш безпечних регіонів України або за її межі. Також мають місце незаконні обстеження і зломи квартир жителів Дніпрорудненської територіальної громади для заселення працівників, завезених окупаційною владою.

¹¹ <https://t.me/tvcrimea24/62491>

У межах протиправного позбавлення майнових прав громадян України Управління росреєстру по Запорізькій області для унеможливлення підтвердження місцевими жителями прав на свою нерухомість повідомило про невизнання довіреностей, виданих громадянам України українськими нотаріусами або в консульствах РФ, через нібито неможливість перевірки їхньої дійсності та неправильне зазначення країни місцезнаходження власності. У місті Дніпрорудне Василівського району очільникам ОСББ і старшим під'їздів доведено вказівку сформулювати та надати перелік покинутих квартир.

Недобудований пансіонат «Лазурний берег» у Лазурному під Алуштою, націоналізований раніше владою Криму, разом із ділянкою на 6 га під ним піде з молотка мінімум за 881 мільйон рублів, торги відбудуться у квітні. У лот включено 52 об'єкти, всі з припискою про незавершене будівництво. На увагу заслуговують спальний корпус на 300 місць площею трохи менше ніж 4 тис. кв. м з адміністративно-приймальним корпусом, клубом-їдальнею, басейном та літнім кінотеатром і спортивно-оздоровчі споруди площею майже 1,6 тис. кв. м. Решта – це невеликі будівлі, підпірні стіни та замощення.¹²

¹² <https://t.me/crimeainform/41184>

2.3. Мілітаризація освітнього та культурного процесів

На ТОТ АР Крим та міста Севастополя окупаційна влада продовжує мілітаризацію дитинства, триває поширення «антифашистських наративів», перемоги у Великій Вітчизняній війні. Навчальні заклади залучають до так званого флешмобу «Спасибі за Крим» (Ароматне, Ялта). Пам'ятні дошки на честь героїв «СВО» та окупації відкриваються в навчальних закладах Криму.

Більшій політичній ваги набуває так званий День пам'яті про росіян, які виконували службовий обов'язок за межами Вітчизни, відзначення якого проходить у навчальних закладах із запрошенням російських військових та ветеранів, передусім учасників «СВО». Подібним чином відзначали й інші дати: так звані День захисника Вітчизни 23 лютого та День захисника Республіки Крим 26 лютого.

Найактивніше антиукраїнські прояви політики пам'яті унаочнюються в контексті відзначення так званого Дня пам'яті про росіян, які виконували службовий обов'язок за межами Вітчизни (15 лютого) та Дня захисників Вітчизни (23 лютого). У межах цього відзначення в Криму були проведені численні заходи: виставки, читання та тематичні засідання клубів, вікторини, у тому числі для дітей і юнацтва. Кримські чиновники підхопили тезу звернення путіна до федеральних зборів рф щодо всебічної підтримки російської мови та культури як одного з пріоритетних політичних завдань.

Об'єкти культурної спадщини України на ТОТ АР Крим використовуються окупаційною владою з метою легітимації окупації, русифікації та мобілізації кримчан на підтримку «СВО». Будь-які формати підтримки України викриваються та шельмуються, репресивним заходам піддають осіб, які надають, демонструють таку підтримку.

Триває русифікація молоді, зокрема через реалізацію програм із

поширення російської культури (так звана Пушкінська карта). Юнацтво і молодь залучаються до збору подарунків російським військовим. Дітям, включно з дошкільнятами, дають завдання малювати вітальні листівки для відправлення окупантам у зону бойових дій.

Нахімовське військово-морське училище у Севастополі взяло шефство над школою Генічеська. Викладач училища майор Анатолій Громиш повідомив:

*«Відкрили у нас кадетський клас. Діти вже приїжджали до нас, проживали на нашій території, ми проводили для них екскурсії. В училищі вже навчаються юнаки із Л/ДНР. Нині вони на першому-другому курсах навчання. Готуємо фахівців із водолазного профілю, із берегових військ. Також є цивільні факультети».*¹³

У Сімферополі мають намір збудувати військово-спортивне містечко для навчання школярів військових професій. Як стверджується, для цього окупаційна адміністрація вже виділила ділянку площею 55 соток. До кінця квітня на ньому мають з'явитися смуги перешкод та різні тренажери: тир, скеледром, сектори вивчення зброї, протихімічного захисту та інші.

«За програмою «Початкова військова підготовка» вестиметься серйозна робота з допризовною молоддю, з ПВП. Ми налаштовані допомагати школам та іншим навчальним закладам у проходженні тренажерної практики на цьому полігоні», – йдеться у повідомленні.¹⁴

За ініціативи кремля на ТОТ розширюється мережа відділень російських військово-патріотичних організацій, одним із напрямів діяльності яких є підготовка юнаків 14-18 років до служби в армії. Так, під час перебування на ТОТ Херсонської, Запорізької та Луганської областей перший заступник керівника адміністрації президента рф С. Кірієнко проконтролював процес підготовки до створення філій Центру військово-спортивної підготовки та патріотичного виховання молоді «Воин», які вже функціонують на ТОТ Донецької області (голова правління – депутат Держдуми В. Водолацький). Нові філії окупанти збираються відкрити у Луганську, Бердянську Запорізької області, селі Хорли Скадовського району Херсонщини.

Так, підконтрольна С. Кірієнку громадська організація «Российское общество «Знание» проводить ідеологічні лекції для асиміляції школярів, що було зафіксовано у ЗОШ № 2 села Костянтинівка Мелітопольського району Запорізької області. Також на базі цієї школи у лютому відбулася церемонія прийняття понад 30 учнів 5-10 класів до лав всеросійського молодіжного

¹³ https://t.me/rian_crimea/42752

¹⁴ https://t.me/rian_crimea/42787

руху «Юнармия». Розширюється мережа пропагандистської дитячої організації «Орлята росії», до якої, за даними окупантів, вже залучено понад 5,7 тисячі учнів 284 початкових класів ТОТ Херсонської області.

Телеграм-канали повідомляють, що у Сімферополі школярам роздали анкети з питаннями про ставлення до «СВО» та про бажання підписати контракт зі ЗС рф. Анкети учням 10 класу однієї з освітніх установ міста принесла завуч. Педагог заявила, що відповіді не буде поширено за межі школи, а адміністрація просто хоче знати їхні плани після закінчення 11 класу. У 21 питанні просять заповнити анкетні дані, а також розповісти про свої подальші плани та захоплення. При цьому три питання стосуються ставлення до «СВО». Школярів запитують, чи хочуть вони підписати контракт із Міноборони, а також чи є серед їхніх знайомих і рідних діючі військові.¹⁵

У тимчасово окупованому Севастополі росіяни також планують створити додатковий центр мілітаризації молоді. Офіційно він має назву військово-патріотичний центр виховання молоді «Авангард». Основною метою окупанти вбачають виховання нових кадрів для загарбницької армії та популяризацію дій окупантів. Курувати центр має Чорноморський флот рф, залишки якого доживають останні дні. Саме через кадровий дефіцит росіяни й планують створити молодіжний центр агітації.¹⁶

Відомо, що вчителі-колаборанти продовжують декламувати тему екстремізму під час навчального процесу. Серед учнів старших класів шкіл міста Генічеськ Херсонської області та шкіл-інтернатів вчителі провели заходи на тему Конституції як основного закону рф, проте головною темою для дітей став екстремізм, за який можна бути притягнутим до кримінальної відповідальності згідно з окупаційним законодавством у разі скоєння «протиправних дій». Також у навчальній програмі як профорієнтація з'явився предмет «Росія – мої горизонти», де учням із 6 до 11 класів розповідають про досягнення країни-окупанта у нафтогазовій сфері та промисловості в цілому.

Крім того, для унеможливлення використання школярами дистанційного формату навчання в українських ЗОШ вчителі шкіл Старобільського району Луганської області на виконання листа «Міністерства освіти і науки ЛНР» від 26 грудня 2023 року № 06/01-7815 примушують батьків заповнювати анкети, у яких необхідно зазначити, чи

¹⁵ https://t.me/ostorozhno_novosti/24858

¹⁶ <http://surl.li/rtmad>

залучена їхня дитина до такої освіти.

Водночас колабораційні ЗМІ хизуються висновками Міжнародного суду ООН, який визнав, що жителі Криму мають доступ до освіти кримськотатарською та українською мовами, та відмовив Україні в компенсаціях за позовом про дискримінацію кримських татар та українців у Криму. Водночас суд постановив, що різке скорочення кількості українських шкіл після окупації 2014 року Криму є порушенням зобов'язань РФ стосовно Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації в частині права на освіту.

Археологічна спадщина Криму також перебуває під загрозою через будівельні проекти, які здійснюються в Криму без належно спланованих рятувальних робіт. Це стосується, зокрема, незаконного будівництва на території Херсонеса Таврійського, що став заручником РПЦ та російської політики «скреп». Водночас росіяни зазіхають на стародавнє скіфське золото, яке належить Україні. Об'єкти кримськотатарської та української культурної спадщини не отримують належного догляду, а деякі з них вщент руйнуються через байдужість і потурання окупаційної влади.

Вказані вище дії прямо порушують норми статті 10 Європейської конвенції з прав людини та Протоколів до неї, ратифікованої Законом України від 17 липня 1997 року № 475/97-ВР, якою передбачено, що кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати й передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади й незалежно від кордонів. Порушення полягає в тому, що громадяни втрачають змогу отримувати достовірну інформацію від влади України та бачити реальну картину справ у країні та їхньому регіоні.

2.4. Проведення незаконного виборчого процесу

Напередодні виборів президента рф для нівелювання можливих заходів спротиву населення ТОТ та з метою забезпечення сил і засобів РОВ у місцях їх зосередження відбулося чергове посилення репресивних дій окупантів стосовно цивільного населення. Так, протягом місяця російські силовики провели щонайменше 30 поглиблених фільтраційних заходів у різних населених пунктах на ТОТ, більшість яких відбулася в окупованих із 2022 року регіонах півдня материкової України. За результатами проведених перевірок та обшуків через підозри у співпраці із ЗСУ військовими РОВ було вбито 3 цивільних осіб на ТОТ Херсонщини (серед них – подружню пару С. Балашова та О. Химич).

На ТОТ Запоріжжя за проукраїнську позицію викрадено та вивезено у невідомому напрямку громадян України В. Луціва (село Відножине Василівського району), О. Сахна (село Гоголівка Пологівського району), С. Миронюка, Т. Миронюка та С. Таранова (місто Бердянськ), Херсонщини – М. Ольшанецького (село Рубанівка Каховського району).

На ТОТ АР Крим зі звинуваченнями у «публічному схваленні атак ЗСУ та дискредитації ЗС рф і президента рф» було затримано 8 місцевих жителів (зокрема А. Крилова, Т. Куфельд, Н. Музафарова, Е. Мустафаєву, О. Савицького), за звинуваченнями у підготовці замаху на кортеж колаборанта С. Аксьонова – В. Ананьєва, В. Бондара, О. Шевченка.

18-річного хлопця із Севастополя Іллю Б. затримали за напис «Ні війні – мир Україні» у бюлетені. 17 березня на ділянці № 55 у Севастополі він написав у бюлетені згадані вище слова, опустив його в ящик і пішов. Напис помітили вже опісля. У підсумку, за даними російського медіа ASTRA, на дільницю направили цілу слідчо-оперативну групу на чолі із заступником начальника відділу забезпечення охорони громадського порядку УМВС. Хлопця затримали. Нині його перевіряють за статтею про «дискредитацію армії рф».¹⁷

Москва також розглядала можливість залучення як спостерігачів іноземних учасників «Всесвітнього фестивалю молоді». Попередньо планувалося, що вони в межах регіонального етапу фестивалю 10-17 березня мали б відвідати ТОТ АР Крим (понад 30 іноземців із 21 країни) та Луганської області (40 іноземців із 20 країн, зокрема Болівії, Єгипту, Іспанії, Камеруну, Німеччини, Перу та держав СНД). При цьому, за словами першого заступника глави адміністрації президента рф С. Кірієнка, іноземці висловили бажання побувати у всіх «нових регіонах».

Демонструючи підтримку окупаційного режиму місцевою молоддю, окупанти як спостерігачів планували залучати студентів. Для цього застосовували заходи адміністративного примусу. Так, у місті Бердянськ Запорізької області керівництво місцевих ЗВО було зобов'язане забезпечити визначену кількість студентів для роботи на виборчих дільницях. Для просування серед іноземної аудиторії пропагандистських матеріалів щодо чесних і прозорих виборів на ТОТ Херсонської області окупаційною владою впроваджено англomовні версії сайту пропагандистської ТРК «Таврія».

¹⁷ <https://t.me/astrapress/51524>

2.5. Порухення права на свободу думки, совісті та релігії

Окупанти посилюють репресії проти українських священників на ТОТ Херсонщини та Запоріжжя через їхню незгоду переходити разом із громадами під юрисдикцію РПЦ. Найбільших масштабів каральні дії загарбників набули на ТОТ Херсонщини, де після утворення на канонічній території Херсонської єпархії УГКЦ Скадовської єпархії РПЦ представники останньої примушують кліриків усіх православних конфесій приєднуватися до РПЦ. У цьому контексті значного громадського резонансу набув факт викрадення в Каланчаку Скадовського району Херсонської області та катування до смерті настоятеля місцевого храму «Всіх святих землі української» ПЦУ С. Подольчака, який відмовлявся виконувати вказані вимоги окупантів.

Крім того, співробітники ФСБ рф здійснюють тиск на благочинного Кам'янсько-Дніпровського церковного округу Запорізької єпархії УПЦ протоієрея О. Чиквашвілі з вимогою перейти під юрисдикцію РПЦ за прикладом Бердянської єпархії.

У межах переслідувань заборонених у російській федерації релігійних організацій представників церкви «Свідки Єгови» звинуватили у підтримці ЗСУ. Так, у Маріуполі Донецької області співробітники ФСБ провели обшук у приміщеннях організації та вилучили 5 тисяч екземплярів релігійної

літератури, адміністративну та фінансову звітність, у якій нібито виявили факти фінансування Сил оборони.

У Криму російський Центр протидії екстремізму «Е» склав адміністративний протокол про зберігання забороненої літератури в незалежній мусульманській громаді «Ескі К'ирим» майже через місяць після проведених обшуків. Як повідомляють активісти, у протоколі оперативник центру П. Казяєв зазначив, що мечеть «Зубейр Джамі» у Старому Криму пов'язана з релігійною громадою «Ескі К'ирим».

Під час обшуку 29 лютого там було виявлено та вилучено книги зі списку забороненої літератури. Йдеться про книгу із зібрання творів Саїда Нурсі «Рісале-і Нур» «Мунаджат. Третій промінь», а також про книгу Такіудіна ан-Набхані «Система ісламу». Обидві з них у різні часи були внесені рішеннями російських судів до Федерального списку екстремістських матеріалів. Також російські силовики вказують, що громада «Ескі К'ирим» допустила зберігання екстремістських матеріалів із метою масового поширення та порушила статтю про виробництво й розповсюдження таких матеріалів.

Протокол оформили на голову громади Ідріса Юрдамова. У документі він пояснив, що із протоколом не погоджується, а громада не має жодного відношення до мечеті «Зубейр Джамі».¹⁸

¹⁸ <http://surl.li/rxghp>

2.6. Злочини проти журналістів

У Криму під будівлею Кіровського районного суду окупаційна поліція видала повістку у військкомат для уточнення облікових даних кореспонденту ГО «Кримська солідарність» А. Сітаблаєву. Переслідуванням піддається і кримськотатарська журналістка та письменниця, головний редактор журналу «Ненкеджан» З. Бекірова. Наприкінці січня за місцем її проживання силовики провели незаконний обшук.

Так званий Київський районний суд у Сімферополі оштрафував на 2500 рублів правозахисницю та журналістку Л. Зудієву за статтею про зловживання свободою масової інформації. Співробітник Центру протидії екстремізму Роман Філатов склав на неї протокол за «поширену у ЗМІ інформацію про іноземних агентів або матеріалів, які вони виробляють, без вказівки на статус іноземного агента».

За словами Зудієвої, суд виніс рішення без її участі та не розглянув письмові заперечення в адміністративній справі. Правозахисниця вважає, що не є суб'єктом правопорушення і як фізична особа не зобов'язана була виконувати вимоги, а начальник відділу Центру протидії екстремізму в Криму Руслан

Шамбазов фактично прирівняв її особисту сторінку у фейсбуці до зареєстрованого ЗМІ.¹⁹

2.7. Жорстоке, нелюдське й таке, що принижує гідність поводження

Фігуранта другої сімферопольської «Справи кримських мусульман» Тофіка Абдулгазієва перевели до відділення після госпіталізації до туберкульозної лікарні Челябінська у критичному стані. Адвокат Еміль Курбедінов у коментарі виданню повідомив, що діагноз Абдулгазієва не розголошують, але відомо, що він дуже важкий.²⁰

З кримських телеграм-каналів стало відомо про затримання мешканки Грушівки, яка на своїй сторінці в інстаграм опублікувала український тризуб, прапор і гасло «Слава Україні». Жінка працює вчителькою у школі. Згодом з'явилось повідомлення про її звільнення з обійманої посади.²¹

У Ленінському районі Криму чоловіки у камуфляжі стріляли у власника м'ясної крамниці на очах дітей, бо він відмовився її відкрити. Чоловік Ольги Олег тримає крамницю у селищі Багерове. Як розповіла жінка, робочий день закінчився, сім'я вже закрилася і збиралася додому, коли до них під'їхав «Урал». З машини вийшли двоє і вимагали продати їм м'ясо. На відмову та аргумент, що треба було прийти раніше, а зараз каса закрита, відповіли агресивно.

¹⁹ <http://surl.li/rvhgx>

²⁰ <https://t.me/CrimeaDaily/8991>

²¹ <https://t.me/cremeasmersh/549>

Олег хотів сфотографувати номер машини, щоб чоловіки заспокоїлись, але вони розлютилися ще більше. Спробували відібрати телефон, а коли не вийшло, один із них дістав з «Уралу» автомат і вистрілив у живіт чоловікові на очах його дружини та дітей. Куля пройшла навиліт. Олег встиг ухилитися, завдяки цьому життєво важливі органи не зачепило. Зараз він приходить до тям після операції. Рідні звернулися до поліції. Зловмисників затримали, проти них порушено кримінальну справу.²²

В окупованому Криму понад місяць не можуть встановити місцеперебування кримчанина Ісмаїла Шемшедінова, затриманого наприкінці січня після обшуку ФСБ. Чоловік був затриманий 26 січня 2024 року у селищі Кіровське. Того дня у його будинку було проведено обшук, після чого його забрали з собою й відвезли у невідомому напрямку. Під час затримання російські силовики заявили, що затриманий «вийде на зв'язок через 3 дні», але цього не сталося.

2.8. Злочини проти дітей

Не припиняється вивезення українських дітей до рф під приводом оздоровлення та участі в освітньо-культурних заходах. Окупаційною владою Сєвєродонецька у медичний центр «Клязьма» (місто Пушкіно Московської області) було відправлено ще 12 дітей. Загалом з урахуванням раніше відправлених – вже 32 дитини.

Зафіксовано непоодинокі спроби втягування неповнолітніх у протиправну діяльність шляхом залучення їх до лав вже відкритих на ТОТ осередків всеросійських військово-патріотичних організацій, а також проведення з ними просвітницької роботи. Зазначені випадки наведені в розділі 2.3. «Мілітаризація освітнього та культурного процесів».

²² <http://surl.li/rcnym>

2.9. Мобілізація до лав Збройних сил рф

В окупованому Криму відбулася зустріч між так званим спікером парламенту Криму В. Константиновим і маріонетковим муфтієм Е. Аблаєвим, на якій обговорювалося запровадження заходів щодо залучення кримських татар до лав окупаційної російської армії. Зокрема, було погоджено проводити щоп'ятниці в мечетях Криму агітаційні кампанії для заохочення кримських татар до служби за контрактом і поширювати біля мечетей відповідні агітаційні брошури, створювати контент у пропагандистських ЗМІ й телеграм-каналах рф для поширення думки, нібито значна частина кримських татар готова брати участь у бойових діях на боці російської федерації.

Для незаконного залучення до ЗС рф жителів ТОТ України окупанти проводять пошукові рейди по місцях проживання місцевих чоловіків, які отримали громадянство рф, для примусу до постановки їх на військовий облік. Активізовано проведення підготовчих заходів до весняного призову строковиків.

Так, до «Новоайдарського військового комісаріату ЛНР» надійшло розпорядження мобілізувати 800 місцевих жителів. На ТОТ Херсонської області у Каланчаку Скадовського району проведено мобілізацію місцевих чоловіків віком 25-45 років. У селі Великі Копані Херсонського району розпочав роботу військовий комісаріат. Заходи з військового обліку колаборантів та місцевих чиновників проводяться у Генічеську і прилеглих селах.

До посилення мобілізаційної роботи на ТОТ півдня материкової України може призвести включення з 1 березня 2024 року до Південного військового округу рф Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей і можливе формування після цього підрозділів ЗС рф із постійним місцем дислокації на ТОТ Запорізької та Херсонської областей за аналогією з іншими окупованими регіонами. Сподівання на це вже висловив гауляйтер Є. Балицький.

2.10. Незаконне судочинство та переміщення засуджених громадян

Верховний суд Криму розглянув кримінальну справу стосовно джанкойця Євгена Шведа, який був викрадений у червні 2023 року і через місяць виявлений у СІЗО-1 Сімферополя у зв'язку зі звинуваченнями за двома епізодами статті «Реабілітація нацизму». Його визнали винним і призначили покарання у вигляді 2,5 років позбавлення волі. Також судом встановлено заборону на адміністрування сайтів строком на 4 роки.

Звинувачення стосувалися публічних висловлювань Євгена Шведа щодо святкування 9 травня. У своєму телеграм-каналі він висловив думку, що «9 травня – це мерзенне, ублюдочне, збочене до глибини своєї суті псевдосвято, яке викликає у мене жах із самого дитинства». Йому інкримінували розповсюдження свідомо неправдивих відомостей про діяльність СРСР у роки Другої світової війни, а також розповсюдження відомостей про дні військової слави, що виражають явну неповагу до суспільства.

Після затримання Євген Швед визнав свою провину і як доказ оформив добровільний внесок у фонд підтримки «СВО». За це йому пообіцяли умовний термін покарання. Судовий процес пройшов у два засідання в особливому порядку без дослідження доказів під головуванням судді Наталії Кулінської.²³

Так званий Верховний суд Криму вирішив не поновлювати розслідування щодо викрадення кримського активіста Тимура Шаймарданова. Суд залишив чинним рішення Київського райсуду Сімферополя про обґрунтованість призупинення із 2017 року розслідування щодо викрадення у 2014 році Тимура Шаймарданова. Як зазначалось вище, чоловік є активістом громадської ініціативи «Український народний дім», який у березні того року брав участь у наданні гуманітарної допомоги українським військовим у Криму.²⁴

Російський суд відмовив у задоволенні скарги захисту на ухвалу про продовження терміну взяття під варту громадянки України Леніє Умерової, яку РФ звинувачує у шпигунстві. За словами юриста, Умеровій дуже важко,

²³ <http://surl.li/rcnrm>

²⁴ <http://surl.li/rcnrm>

вона переживає за батька в Криму, який страждає від онкологічного захворювання.²⁵

Так званий Київський районний суд Сімферополя відправив до СІЗО п'ятьох затриманих жителів Джанкоя і Джанкойського району Криму. Йдеться про Енвера Халілаєва, Нарімана Аметова, Алі Мамутова, імама мечеті села Лобаново Вахіда Мустафаєва й активіста Арсена Кашку. Всіх затриманих ув'язнили строком на 2 місяці.²⁶

Водночас Київський районний суд Сімферополя призначив колишньому імаму мечеті в Лобановому Ремзі Куртнезирову домашній арешт. Він пробуде під арештом до 4 травня, як і інші четверо фігурантів справи, яких затримали 5 березня і відправили до СІЗО.²⁷

Також суд відправив до СІЗО № 2 до 4 травня 2024 року кримськотатарських активістів та цивільних журналістів Мемета Люманова, Азіза Азізова, Рустема Османова та Мустафу Абдураманова. Вранці 5 березня вони пройшли обшуки. Рішення суд виніс увечері після цього. Всі заарештовані – жителі Бахчисараю. Їх звинуватили в участі у роботі ісламської політичної партії «Хізб ут-Тахрір», яка заборонена на території рф як терористична, але вільно діє в багатьох країнах світу. Усіх чотирьох активістів раніше притягали до адміністративної відповідальності за підтримку заарештованих співвітчизників на судах. За словами адвоката Едема Семедляєва, усі четверо заарештованих із рішенням суду не згодні й оскаржуватимуть його.²⁸

Нумізмата Івана Горбашова заарештували за спробу продати три колекційні монети з написами «Слава Україні». За даними джерела «Трибунал. Кримський епізод», співробітники Центру протидії екстремізму знайшли це оголошення в розділі «Колекціонування монет» на сайті «Авіто». Суддя Київського районного суду міста Сімферополя Валентина Каминіна у своєму рішенні зазначила, що це гасло УПА, яке визнано екстремістським. Тому автору оголошення призначили покарання у вигляді 5 діб арешту.²⁹

Такі дії порушують норми Міжнародної конвенції «Про захист усіх осіб від насильницьких зникнень», яка ратифікована Верховною Радою України від 17 червня 2015 року, а також Резолюцію 47/33 Генеральної Асамблеї ООН від 18 грудня 1992 року «Декларація про захист усіх осіб від

²⁵ <http://surl.li/rcnrm>

²⁶ <http://surl.li/riegu>

²⁷ <http://surl.li/riegu>

²⁸ <https://t.me/cremeasmersh/454>

²⁹ https://t.me/tribunal_crimean/104

насильницького зникнення».

2.11. Інше

У підконтрольних РФ ЗМІ суверенітет і територіальна цілісність України підлягають систематичному шельмуванню та висміюванню. Представники окупаційної влади закликають визнати передачу Криму Україні у 1954 році злочинним актом. Паралелі між участю СРСР у Другій світовій війні та російською агресією проти України покликані прирівняти українців до нацистів/фашистів. Поширюються меседжі, що ЗСУ здійснюють заходи тероризму в Криму, зокрема проти цивільних об'єктів, цивільних транспортних суден. СБУ начебто плануються замаху, терористичні акти на так званих очільників Криму із застосуванням європейської зброї.

У Криму заохочується проведення виставок, покликаних прирівняти українців до нацистів/фашистів. Як, зокрема, виставки «На світлій стороні», що експонуються у Центральній бібліотеці Криму.

Російська влада продовжує імітувати прояви міжнародного визнання тимчасово окупованого півострова. Значною мірою для цієї мети використовуються російські невизнані маріонеткові утворення. Таким чином так званий уряд невизнаної Південної Осетії підписав угоди з окупаційною адміністрацією Криму. Країни Центральної Азії, хоч і уникають офіційних контактів, але вже є проекти сприяння науковому обміну з освітніми установами півострова, передусім КФУ ім. В. Вернадського. Представники тимчасової влади Криму систематично беруть участь у виставках, змаганнях та фестивалях у російській федерації, що начебто мають статус міжнародних. Украй обмежені «успіхи» щодо легітимації анексії півострова активно просуваються у провладних ЗМІ.

Внаслідок військових дій та безвідповідальної господарської діяльності біосистеми Чорного та Азовського морів перебувають під загрозою. Змінюється хімічний склад води у цих водоймах, зокрема з'являються нові сірководневі вогнища у Чорному морі. Це несе загрозу традиційним біоресурсам морів – типовим для цих водойм видам риб, морських птахів, дельфінам.

За інформацією Луганської обласної прокуратури, за березень 2024 року до Єдиного реєстру досудових розслідувань було внесено відомості про 85 кримінальних правопорушень за фактами порушень прав людини на

тимчасово окупованій території області. Із загальної кількості кримінальних проваджень у 46 з них досудове розслідування розпочато за фактами нападу чи бомбардування будь-якими засобами міст, селищ, житла та будівель, які не захищені та не є військовими об'єктами (обстріл місць перебування мирного населення), 5 – за фактами незаконного заволодіння транспортними засобами, 6 – за фактами знищення і привласнення майна, що не викликане військовою необхідністю (злочини проти майна), 23 – за фактами крадіжки, 2 – за фактами незаконного проникнення до житла, 3 – за фактами незаконного позбавлення волі й катування (злочини проти особи).

Також із соціальних мереж стало відомо, що на тимчасово окупованій території Херсонщини окупаційною владою збільшено кількість спеціального обладнання для прослуховування приватних розмов місцевих мешканців. Таке обладнання встановлюється для прослуховування розмов на вулиці, шляхом запису голосу або відеозапису у громадських місцях, а також для прослуховування телефонних дзвінків. Останнє здійснюється як в автоматичному режимі за ключовими словами, так і в ручному режимі щодо конкретних так званих нелояльних мешканців.

Вказані дії прямо порушують статтю 8 Європейської конвенції прав людини. Керуючись Довідником із застосування статті 8 Європейської конвенції прав людини «Право на повагу до приватного і сімейного життя» від 31 серпня 2018 року, порушення статті 8 тягне за собою порушення статей 2, 6, 9, 10, 14 у розділі «Приватне і сімейне життя», а також статей 2, 10, 13, 14, 34 – у розділі «Житло і кореспонденція», статті 1 Протоколу № 1 та статті 2 Протоколу № 4.

Відомості з проросійських телеграм-каналів, якими намагаються здійснювати інформаційний тиск та вплив на свідомість жителів ТОТ.

Так, проросійські телеграм-канали повідомляють, що ФСБ рф затримала чоловіка, який нібито збирав інформацію про пересування підрозділів Росгвардії у зоні проведення «СВО». Проти нього порушено справу про шпигунство. Так званий суд Сімферополя заарештував підозрюваного на 2 місяці.³⁰

Також з проросійських телеграм-каналів стало відомо, що у Криму було затримано двох громадян, які нібито завербовані спецслужбами Києва для вчинення терактів. Сімферополець нібито планував теракт на транспортному об'єкті Криму. Він, мовляв, співпрацював з українськими диверсантами у травні 2023 року. Ще одну мешканку Криму начебто було

³⁰ https://t.me/rian_crimea/42289

завербовано для підготовки теракту проти військовослужбовця Чорноморського флоту рф. Затримані дають свідчення.³¹

У Севастополі затримали 26-річного чоловіка, який нібито розміщував у соціальних мережах образливі коментарі. На нього було складено протокол за ч. 1 ст. 20.3.3 КпАП рф.³²

Проросійські телеграм-канали також повідомляють, що було затримано мешканця тимчасово окупованого Сімферополя, який виклав відео, в якому він підтримує Україну і прославляє ЗСУ. Чоловіка одягли у військову форму ЗС рф і змусили просити вибачення на камеру. На нього було складено протоколи, а матеріали передано до суду.³³

Затримано мешканку Судака за нібито дискредитацію ЗС рф. Як повідомили в МВС у Республіці Крим, 40-річна кримчанка у соцмережі писала коментарі, в яких ображала російських військових. Наразі щодо неї складено адміністративний протокол за ч. 1 ст. 20.3.3 КпАП рф та виписано штраф у розмірі 30 тисяч рублів.³⁴

Також співробітники окупаційної поліції затримали мешканця тимчасово окупованого Криму, який у соцмережі «Однокласники» дискредитував армію рф, ображав президента, виступав проти «СВО». Матеріали направлено до суду. Чоловіка змусили просити вибачення на камеру.³⁵

³¹ https://t.me/rian_crimea/42438

³² https://t.me/sev_smersh/432

³³ <https://t.me/cremeasmersh/453>

³⁴ <https://t.me/tvcrimea24/63981>

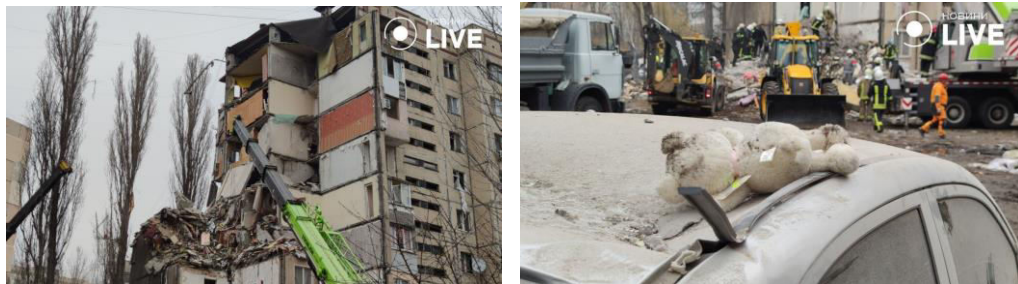
³⁵ <https://t.me/cremeasmersh/551>

3. Завдання ударів, в тому числі невивіркових, у результаті яких можна очікувати надмірну кількість жертв серед мирного населення

У **Вовчанських Хуторах Харківської області** бійці ДСНС гасили будинок під повторними обстрілами. Село на Чугуївщині зазнало ударів вдень 1 березня 2024 року. Внаслідок влучань снарядів були значно пошкоджені сусідні будинки. На території одного з них виникла пожежа, площа якої становила майже 100 кв. м, повідомили в обласному управлінні ДСНС.

2 березня 2024 року окупанти завдали ударів безпілотниками по **Харкову**. Виявлено загорання двох автомобілів, повідомили в ОВА.

Зафіксовано влучання російського БпЛА по житловому будинку в **Одесі**. Загибло 12 людей, зокрема п'ятеро дітей.

*Фото із Telegram-каналу: **Новости Одесса** | Одеса
Посилання: https://t.me/our_odessa*

Від ранку ворог обстрілював **Нікопольщину**. З артилерії вгатив по районному центру та **Червоногригорівській громаді**. Постраждали дві жінки 65 та 66 років. Їм надали всю необхідну медичну допомогу.

3 березня 2024 року **Нікопольщина** пережила 11 ворожих атак, повідомили в ОВА.

Росіяни гатили по райцентру, а також по **Марганецькій та Покровській сільських громадах**. В останній є постраждала 51-річна жінка. Загалом агресор пошкодив 13 приватних будинків і стільки ж господарських споруд. Ще 2 – знищив, понівечив 4 авто (легкове та вантажні), зачепив лінію електропередач.

4 березня 2024 року протягом дня від атак ворога знову потерпала **Нікопольщина** – райцентр та **Марганецька громада**, зазначили в ОВА.

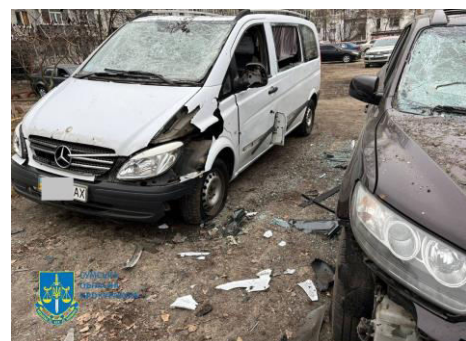
Вночі 5 березня 2024 року ворог підступно атакував ударними дронами типу Shahed-131/136, повторюючи злочинну тактику маневрів над житловими та промисловими районами **Одеси** й передмістя, створюючи реальну загрозу мирним мешканцям. В **Одеському районі** пошкоджено будівлі рекреаційного об'єкта. Також у рекреаційній зоні зафіксовано пошкодження приватного будинку з причалом і господарськими спорудами.

Нікополь, Дніпропетровщина. 6 березня 2024 року було зафіксовано влучання в торговельний центр, зайнялася пожежа, є постраждалі, повідомили в районній військовій адміністрації.

Вночі над **Одещиною** сили ППО збили 18 «шахедів». Уламками дронів в **Одеському районі** пошкодило газогін та будинки у приватному секторі, повідомила очільниця пресцентру Сил оборони півдня **Наталія Гуменюк**.

При цьому росія намагалася завдати ракетного удару по кортежу президента Володимира Зеленського в Одесі, зазначено в Protothema. Речник ВМС **Дмитро Плетенчук** повідомив, що ворог влучив у портову інфраструктуру міста, через що загинули п'ятеро людей.

Близько 01:00, застосовуючи заборонені міжнародним правом методи ведення війни, ворог атакував трьома БпЛА типу Shahed цивільні об'єкти **Сум**. Внаслідок атаки було пошкоджено помешкання громадян в 11 багатоквартирних будинках і будівлю дошкільного навчального закладу. Також пошкоджено близько 20 приватних автомобілів. За медичною допомогою звернулися 7 осіб. Серед поранених – 10-річний хлопчик, повідомили у прокуратурі області.

*Фото із Telegram-каналу: Новини Суми | @sumypost
Посилання: <https://t.me/sumypost>*

Вночі 7 березня 2024 року військові рф скинули два КАБи на територію **Юнаківської громади Сумщини**.

*Фото із Telegram-каналу: Новини Суми | @sumypost
Посилання: <https://t.me/sumypost>*

У **Сумах** внаслідок атаки ворога було травмовано чотирьох цивільних. Пошкоджено приміщення школи, центральної міської лікарні, обласного центру екстреної медичної допомоги, водоканалу. Загинули двоє цивільних, 26 осіб постраждали, повідомили в ОВА.

*Фото із Telegram-каналу: Новини Суми | @sumypost
Посилання: <https://t.me/sumypost>*

Також російські військові атакували **15 населених пунктів Херсонщини**. По **Новоолександрівській громаді** завдали ракетного удару. Пошкоджені об'єкт критичної інфраструктури, адмінбудівля, газогін, підприємство, будівлі театру та музею, магазин, гаражі, автівки. Поранень зазнали п'ятеро людей.

Такий вигляд зараз має будинок у **Херсоні**, по якому армія рф завдала авіаційного удару вночі 8 березня 2024 року. Внаслідок обстрілу загинули дві людини, ще дві, зокрема дитина, поранені, повідомив очільник ОВА Олександр Прокудін.

Фото із Telegram-каналу: Суспільне Херсон
Посилання: <https://t.me/suspilnekherson>

Протягом дня 5 ударів дронами-камікадзе і 3 артобстріли прогрімали на **Нікопольщині Дніпропетровської області**. Від ворожих атак здригався райцентр, Червоногригорівська та Марганецька громади. Постраждала 23-річна дівчина. Її госпіталізували у стані середньої тяжкості. Пошкоджене комунальне підприємство, інфраструктурний об'єкт, магазин та агрофірма. Понівечені 12 приватних будинків, господарська споруда, гаражі й автівки. Зачепило лінії електропередач.

Увечері 9 березня 2024 року російські окупанти влаштували чергову атаку на **Одещині** із застосуванням ударних дронів-камікадзе типу Shahed. Внаслідок удару одного з безпілотників по промисловому об'єкту в **Одеському районі** було пошкоджено будівлю, на місці події виникла пожежа.

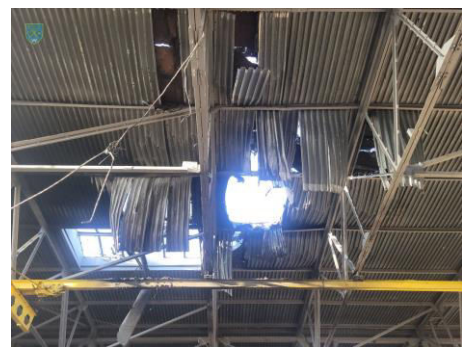

Фото із Telegram-каналу: Новості Одеса | Одеса
Посилання: https://t.me/our_odessa

Окупанти обстріляли з артилерії **Червоногригорівську громаду Дніпропетровської області**. Загинув 16-річний хлопець. Ще один, 22 років,

у важкому стані перебуває в лікарні. Пошкоджені приватний будинок, господарська споруда, лінія електропередач і газогін.

Такий вигляд нині мають населені пункти **Бериславського** та **Херсонського районів** після російських обстрілів 10 березня 2024 року. Війська рф атакували **Херсонщину** з танків, артилерії, мінометів, дронів-камікадзе. Також скидали боєприпаси із безпілотників, повідомили в поліції області.

*Фото із Telegram-каналу: Суспільне Херсон
Посилання: <https://t.me/suspilnekherson>*

11 березня 2024 року під ворожим обстрілом був **Вовчанськ Харківської області**. 70-річна жінка отримала поранення. Було пошкоджено 8 приватних будинків.

12 березня 2024 року артилерійських та мінометних ударів ворога зазнали близько 15 населених пунктів **Харківщини**: **Синьківка, Уди, Стрільча, Стариця, Берестове** та інші. Авіаудари ворог також наносив по населених пунктах **Обухівка, Амбарне, Куп'янськ, Петропавлівка**.

Місто **Куп'янськ** було обстріляне керованою авіабомбою. Внаслідок удару виникло загорання 3 квартир у 5-поверховому житловому будинку в одному під'їзді. Також горіло ще одне помешкання в іншому під'їзді будівлі. У **Вовчанську** під час обстрілу пошкоджено приватне домоволодіння.

У селі **Глушківка Куп'янського району** під час ворожого мінометного обстрілу загинула одна людина, чоловіки віком 46 (двоє) і 38 років дістали поранення. Водночас у **Вовчанську** внаслідок ворожого обстрілу було травмовано 66-річну жінку та пошкоджено приватне домоволодіння.

13 березня 2024 року артилерійських та мінометних ударів ворога зазнали близько 20 населених пунктів **Харківщини: Дворічна, Синьківка, Петропавлівка, Іванівка, Берестове, Гур'їв Козачок, Гатище** та інші. Авіаудари ворог наносив також по населених пунктах **Муравське, Бологівка, Одноробівка, Козача Лопань, Куп'янськ, Ківшарівка**. Пошкоджені приватні будинки, ангари, ветеринарна лікарня.

Вночі 14 березня 2024 року ворог здійснював масований обстріл БПЛА по об'єктах телевізійної інфраструктури **Харківської області**. Було пошкоджено 7 приватних будинків і дві автівки, 11 магазинів та 5 багатоквартирних будинків.

15 березня 2024 року росіяни били по **Одесі** ракетами «Іскандер-М» з окупованого Криму, повідомили Сили оборони півдня. Внаслідок ракетної атаки по об'єктах цивільної інфраструктури міста було зруйновано триповерхову будівлю рекреаційного об'єкта, пошкоджено щонайменше 10 приватних будинків, станцію технічного обслуговування, газопровід низького тиску, автівки швидкої допомоги та пожежно-рятувальні автомобілі. Загинули 16 людей і травмувалися близько 55.

16 березня 2024 року артилерійських та мінометних ударів ворога зазнали до 20 населених пунктів **Харківщини: Амбарне, Строївка, Стрілеча, Дворічна, Берестове** та інші. Авіаудари ворог також наносив по населених пунктах **Баранівка, Золочів, Покаляне, Петропавлівка, Синельникове**. Було пошкоджено об'єкт критичної інфраструктури, 16 приватних будинків, приміщення лікарні. Знищено будівлю гуртожитку, чотири автомобілі бригади швидкої, чотири легкові автомобілі. Поранення отримали чоловіки 48 і 35 років.

У **Липцях Харківського району** 17 березня 2024 року внаслідок ворожого авіаційного обстрілу керованою авіаційною бомбою було пошкоджено заклад освіти та приватний будинок. У селі **Бугаївка** росіяни обстріляли тимчасовий пункт розташування швидкої медичної допомоги. Поранення отримали 36-річний фельдшер та 56-річний водій швидкої.

Ворожий обстріл 18 березня 2024 року було здійснено у селі **Новоосинове Куп'янського району Харківської області**. Травмований 62-річний чоловік. Завдано удару КАБом по пожежній частині у селі **Білий Колодязь Чугуївського району**. У результаті удару пошкоджень зазнала будівля пожежної частини. Пошкоджені 4 пожежно-рятувальні автомобілі. Легку травму отримав 29-річний водій автівки.

У **Вовчанську** внаслідок ворожого артобстрілу горів дах приватного будинку, гараж, господарчі споруди та два автомобілі. Поранень зазнав 72-річний місцевий житель. У **Ківшарівці Куп'янського району** внаслідок обстрілу було пошкоджено скління вікон у 5 житлових будинках. Вибито вікна у двох закладах освіти. Постраждала 60-річна жінка.

Внаслідок ворожого обстрілу з С-300 **Бугаївки Чугуївського району** поранення отримали двоє працівників бригади екстреної медичної допомоги – чоловіки віком 26 і 56 років.

19 березня 2024 року артилерійських та мінометних ударів ворога зазнали близько 20 населених пунктів **Харківщини: Гур'їв Козачок, Гатище, Вовчанськ, Бочкове, Бударки, Амбарне** та інші. Пошкоджено будівлю котельні, два приватні будинки, будинок культури. Травмований 62-річний чоловік.

20 березня 2024 року о 03:45 було здійснено обстріл КАБом **Козачої Лопані Харківського району**. Частина населеного пункту опинилася без електроенергії внаслідок пошкодження лінії електропередачі. Поранено цивільного 56-річного чоловіка.

21 березня 2024 року о 13:00 було здійснено ворожий ракетний обстріл **Харкова**, відбулося влучання у виробниче підприємство. Також пошкоджені складські приміщення, автомобіль, багатоповерхівка. Постраждали 9 осіб. З них 7 госпіталізовано, 1 від госпіталізації відмовився, 1 людина на амбулаторному лікуванні. 5 людей загинули.

Внаслідок падіння уламків ворожих об'єктів у **Тернопільській області** 22 березня 2024 року було зафіксовано пошкодження 25 приватних домогосподарств, повідомили у ДСНС.

У **Запоріжжі** російська ракета влучила у тролейбус, що рухався через дамбу. У транспорті перебували люди. Внаслідок влучання ДніпроГЕС у критичному стані. Одна з ракет влучила в опору, розбиті підкранові балки.

Вночі ворог завдавав ударів по **Миргородському району Полтавської області**. Уламками пошкоджено покрівлі трьох приватних будинків.

23 березня 2024 року **Харків** був під обстрілом БпЛА типу «шахед». Зафіксовано влучання в комунальну установу, внаслідок чого горіла покрівля і приміщення на третьому поверсі будівлі. Під час повторного обстрілу постраждав 19-річний чоловік із поруч розташованого приватного будинку.

Через падіння уламків у **Кривому Розі** 24 березня 2024 року були пошкоджені тепломережі та лінія електропередач. Через перепад напруги у

місті відключені декілька котельень. Без тепла залишилися 6 лікарень, понад півтори сотні навчальних закладів.

На **Львівщині** під ворожим ударом опинився об'єкт критичної інфраструктури, на місці влучання виникла пожежа. У **Києві** зафіксовано падіння уламків збитої ракети в Шевченківському районі на територію паркової зони та житлової забудови. Попередньо, було пошкоджено фасад багатоповерхівки.

25 березня 2024 року ворог завдав ракетного удару по **Одесі**. Є пошкодження цивільної інфраструктури, вибите скло, постраждали три жінки.

У **Києві** ракета рф зруйнувала частину будівлі Академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені М. Бойчука. Відомо про п'ятьох постраждалих.

*Фото із Telegram-каналу: UKR INFORM / Новини
Посилання: <https://t.me/joinchat/AAAAAFXAYpt1eJFeZdYxXw>*

Армія рф атакувала керованими авіаційними бомбами села у **Херсонському районі**. Зруйновані адміністративна будівля, освітній заклад та будинок культури.

26 березня 2024 року у **Дергачах Харківської області** внаслідок обстрілу КАБом було пошкоджено 20 приватних будинків, 1 господарчу споруду, 2 автівки. Постраждали 4 жінки: у двох із них вибухова травма, в інших – гостра реакція на стрес. У **Вовчанську** внаслідок артобстрілу горіли 2 приватні будинки. На місці влучання від уламків загинув 65-річний чоловік.

Упродовж доби армія рф з артилерії обстріляла понад 10 населених пунктів **Херсонської області**. Серед них **Солончаки, Іванівка й Тягинка**.

Поранений 50-річний чоловік. Із вибуховою травмою та пораненнями ніг його ушпиталили, повідомили в обласній військовій адміністрації.

Вночі російські війська вдарили керованою авіабомбою по **Білопіллю на Сумщині**. Було пошкоджено міський Центр дитячої творчості та близько 20 приватних будинків, повідомили в ОВА.

27 березня 2024 року у **Харкові** росіяни завдали ударів по школі та дитячому майданчику між багатоповерхівками. Через удари поранені діти, яким 3 місяці, 1,8 року, 10 і 13 років. Водночас здійснено удар по житловому мікрорайону обласного центру у багатоквартирні будинки. Є загиблі та поранені.

Також російські військові обстріляли 17 населених пунктів **Херсонщини**. Пошкоджені дві багатоповерхівки та 10 приватних будинків, припортова інфраструктура, об'єкт критичної інфраструктури, торговельний центр, господарські споруди та автомобіль. Двоє людей загинули, четверо поранених, повідомив очільник ОВА Олександр Прокудін.

Наслідки нічної атаки **Харкова**. 28 березня 2024 року військові рф вдарили по місту 3 ударними дронами. Пошкоджені, зокрема, ресторан, магазин, офісні приміщення. У будинках довкола вибиті вікна. Приблизно об 11:00 окупанти обстріляли **Моначинівку Кіндрашівської територіальної громади Харківської області**. Загинула 57-річна жінка, 12-річний хлопчик, двоє чоловіків отримали поранення. За попередніми даними, обстріл вівся з артилерії. Було завдано ракетного удару і по **Високому Харківського району**. Пошкоджено житлові будинки.

Фото із Telegram-каналу: Україна Сьогодні | Новини
Посилання: <https://t.me/+bPfKM0M6aDtkOTVi>

Російські військові обстріляли виш у **Херсоні**. Після чергової атаки вщент зруйновані вікна, аудиторії, фасад будівлі.

29 березня 2024 року росіяни продовжували обстріли **Харківщини**, є загиблі та поранені серед цивільного населення.

Тієї ночі ППО збила над областю 10 безпілотників у **Павлоградському, Криворізькому, Дніпровському, Кам'янському районах**. Над Дніпром знищили 4 ракети, повідомили в ОВА. Пошкоджені кілька енергетичних об'єктів у Дніпровському, Криворізькому та Кам'янському районах. На одному з них постраждав чоловік.

У **Кам'янському** ворог потропив дачний кооператив, п'ятеро поранених. Серед них – 5-річна дівчинка. Дитині надали необхідну медичну допомогу. Двоє чоловіків 36 та 47 років госпіталізовані. Один із них зі станом «важкий». Зруйновані 3 дачні будинки, ще 4 – пошкоджені, понівечено автомобілі.

Не припиняється і терор **Нікопольщини**. Через атаку на **Нікополь** було пошкоджено санаторій, 3 приватні будинки, господарські споруди. Вночі ворог вдарив по **Марганецькій громаді** й знову по **Нікополю**. Знищений магазин, пошкодженень зазнав павільйон із ремонту одягу.

Неспокійною була ніч на **Полтавщині**. 30 березня 2024 року ворог вчергове атакував Полтавську область БпЛА. Було зафіксовано кілька влучань в інфраструктурний об'єкт на території одного з районів.

У **Харкові** 31 березня 2024 року відбувся ворожий обстріл Шевченківського району міста, ймовірно КАБом. У результаті дій ворога були пошкоджені 8 споруд та будинків, 1 автівка. Постраждали 35-річний чоловік та 77-річна жінка.